

Document de opinie (sumar)

Măsurile „antiextremism” din regiunea transnistreană a Republicii Moldova

Din 2007 până în prezent, sub paravanul aparent acceptabil al „combaterii extremismului”, structurile transnistrene au ostracizat vocile critice, le-au supus la tratamente degradante, au intensificat controlul asupra spațiului mediatic, au limitat drastic spațiul de acțiune al societății civile și au promovat educația militară și activități cu potențial ridicat de violență în rândul minorilor.

Emergența și continuarea „luptei împotriva extremismului”

În regiunea transnistreană, instrumentele și pârgھیile folosite în vederea „combaterii extremismului” au fost dezvoltate treptat, în baza modelului Federației Ruse și al altor regimuri autoritare consolidate. S-a început cu

promovarea unor retorici alarmiste privind existența unor amenințări la adresa „statalității”, apoi a urmat adoptarea unor măsuri care au conferit puteri disproporționale structurilor de forță.

● Prima „lege” privind combaterea activităților extremiste a fost adoptată în 2007, la 5 ani diferență după ce a fost adoptată o lege similară în Federația Rusă.

■ Această „lege” nu oferă o definiție explicită pentru conceptul de extremism;

■ Definește vag și prea general termenii „activitate extremistă”, „organizație extremistă” și „materiale extremiste”;

■ Nu stabilește limite clare privind măsurile de contracarare a „extremismului” atunci când acestea interferează vădit cu

exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cum ar fi libertatea de gândire, de conștiință și de religie, libertatea de asociere și dreptul la libertatea de exprimare;

■ Contrar standardelor internaționale, lista infracțiunilor de natură „extremistă” din „lege” conține 10 acțiuni care nu fac referire la utilizarea violenței.

● În urma adoptării „legii” din 2007, a fost modificat „codul penal” și „codul contravențional” pentru a stabili faptele care constituie infracțiuni de natură „extremistă” și a reglementa pedepsele care se aplică organizațiilor și persoanelor implicate în „activități extremiste”. Aceste pretinse infracțiuni pot viza activități considerate legitime într-un mediu democratic, cum ar fi protestele pașnice, exprimarea opiniilor critice pe rețelele sociale, publicare unor videoclipuri satirice, dezvăluirea ilegalităților săvârșite de structurile transnistrene etc.

Extinderea registrului de măsuri „antiextremiste”

Începând cu anul 2012, pe lângă dezvoltarea unui cadru „legislativ” dedicat „combaterii extremismului”, structurile transnistrene au adoptat diverse măsuri.

↳ În 2012, a fost creată lista organizațiilor și persoanelor care ar fi implicate în activități teroriste sau extremiste.

↳ În 2019, „combaterea extremismului” a fost integrată în principalele direcții ale „politicii de stat în domeniul antiterorismului” – document care stipulează că extremismul și slăbirea patriotismului în rândul tinerilor reprezintă unele dintre principalele surse interne de „pericol terorist”.

↳ → **În 2020**, structurile transnistrene au intensificat lupta împotriva vocilor disidente prin adoptarea „strategiei de combatere a extremismului pentru anii 2020–2026”.

- *Strategia a fost conturată în baza experienței de „combatere a extremismului” din Federația Rusă, Belarus și Kazahstan – state care au denaturat semnificația acestui concept;*
- *Strategia transformă „combaterea extremismului” într-o „politică de stat” și o plasează în rândul problemelor prioritare;*
- *Se pune un accent deosebit pe controlul rețelelor sociale și de telecomunicații. De altfel, cele mai multe măsuri sunt prevăzute în domeniul politicii informaționale;*
- *Nu conține nicio prevedere explicită referitoare la modalitatea prin care se va garanta alinierea măsurilor „antiextremism” la standardele internaționale în domeniul drepturilor omului;*
- *Adoptarea acesteia a coincis cu intensificarea atacurilor asupra activiștilor civici și politici.*

Scopurile pe care le urmăresc structurile transnistrene în lupta împotriva „extremismului” sunt permanentizarea pozițiilor de putere și suprimarea agresivă a gândirii critice și a spiritului civic. Această observație rezultă inclusiv din faptul că măsurile „antiextremism” pun mai degrabă un accent puternic pe protecția „statalității”, a intereselor și a imaginii liderilor structurilor transnistrene decât pe protecția siguranței, drepturilor și libertăților locuitorilor regiunii. În strategiile și inițiativele „legislative” elaborate de reprezentanții structurilor transnistrene, drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt menționate sporadic sau aproape deloc.

↳ → **În 2021**, a fost creată „lista de stat a materialelor extremiste”

- *Lista conține 8 website-uri ale cultului religios „Martorii lui Iehova”, grupul „Transnistria este casa noastră”, creat pe Facebook și grupul „Transnistria”, creat pe*

Viber. Primul grup este administrat de Ghenadie Ciorba, iar cel din urmă de Boris Babaian, condamnați anterior în mod ilegal pentru „fapte de extremism”.

Ultimele modificări aduse „legislației antiextremism”

În 2023, la inițiativa lui Anatoli Gurețki, a fost modificată „legea” din 2007 pentru a reglementa dreptul „procurorului general”, al „adjunctului” acestuia și al „ministerului securității” de a se adresa „instanțelor de judecată” pentru recunoașterea unor organizații sau departamente ale acestora drept „extremiste”. Astfel, puterile structurilor de forță au fost extinse în mod nejustificat în sfera libertății de exprimare și a libertății de asociere.

O altă modificare vizează stipularea pedepselor pentru utilizarea „limbajului extremist” – măsură adoptată în vederea armonizării „legislației” din regiune cu cea rusească. Una dintre consecințele acestei măsuri poate fi persecutarea locuitorilor regiunii transnistrene doar în baza unor presupuziții sau opinii divergente.

Educația pentru „combaterea extremismului”

Odată cu adoptarea unei „legislații” speciale dedicate „combaterii extremismului”, structurile transnistrene au manifestat un interes sporit pentru educarea copiilor și a tinerilor în spiritul „patriotismului”. Conceptul de „educația patriotică” a fost inclus în principalele direcții ale „politicii de stat în domeniul combaterii extremismului” și ale „politicii de stat în domeniul educației”.

„Educația patriotică”, sub pretextul „combaterii extremismului”, a pătruns treptat în toate sferele educației, de la lecții în școli și în penitenciare, webinare pentru psihologi până la tabere militare-patriotice, competiții sportive-militare și festivaluri cu tematică militară, la care participă minori, inclusiv copii din grădinițe. Aceste evenimente sunt realizate cu precădere de structurile de forță și de securitate transnistrene, după modelul rusesc.

Tendința de militarizare a educației școlare, sub paravanul „combaterii extremismului”, poate avea drept efecte formarea unei imagini distorsionate despre anumite evenimente istorice, normalizarea participării copiilor și tinerilor în activități cu potențial ridicat de violență și formarea unor grupuri de tineri complet obedienți și servili structurilor transnistrene.

„Tabăra militar-patriotică Marte”

Anual, la această tabără participă 150-200 de copii și tineri din regiunea transnistreană, cu vârsta între 10 și 18 ani. Minorii învață să asambleze și să dezassembleze arme, se familiarizează cu elementele de bază ale serviciului militar, participă la exerciții pentru lunetiști și la întâlniri cu veteranii de război.

*Copil participant la tabăra militară-patriotică „Marte” din 2019, ținând în mână o pușcă.
Sursă: Știri din Transnistria*

Direcțiile stabilite pentru 2024

Din discursul anual al liderului regiunii transnistrene rezultă că, în anul 2024, „combaterea extremismului” și „educația

patriotică” a copiilor și tinerilor vor fi direcții prioritare pentru toate structurile transnistrene. Printre prioritățile trasate se numără: -

- 1** înrădăcinarea „ideologiei statului” în rândul tinerei generații;
- 2** creșterea nivelului de educație militară și „patriotică” a minorilor;
- 3** elaborarea unui curs pentru școli, care să înglobeze teme precum „fundamentele legale ale stăruinței republicii moldovenești nistrene”, „formarea poporului transnistrean” și „Transnistria – un stat democratic și de drept”;
- 4** intensificarea activităților de colectare a informațiilor despre amenințările militare, identificarea și contracararea acțiunilor de sabotaj, precum și a manifestărilor teroriste și extremiste.

Recomandări

Organizațiile internaționale, factorii de decizie de la Chișinău și reprezentanții misiunilor diplomatice dispun de mai multe instrumente prin intermediul cărora ar putea exercita influență asupra structurilor transnistrene, inclusiv asupra modului în care acestea aplică

„măsurile antiextremism”. În paragrafele de mai jos, sunt expuse o serie de recomandări care ar putea contribui la combaterea climatului de impunitate, precum și a fenomenului descris în documentul de față.

Recomandări adresate instituțiilor Uniunii Europene, misiunilor diplomatice acreditate la Chișinău, precum și altor parteneri de dezvoltare:

- *Instituirea unui mecanism de condiționalitate în cadrul DCFTA și al altor acorduri comerciale bilaterale de care beneficiază regiunea transnistreană, bazat pe respectarea drepturilor omului, a libertăților fundamentale și a normelor democratice în stânga Nistrului și în mun. Bender. Respectarea normelor democratice și a drepturilor omului trebuie să fie o cerință fundamentală. De altfel, beneficiile economice sau de altă natură oferite regiunii transnistrene vor continua să aibă doar un impact limitat.*
- *Acordarea priorității subiectului condamnărilor ilegale, persecutării vocilor critice și ținării jurnaliștilor și activiștilor civici în condiții inumane de detenție pe agenda discuțiilor cu reprezentantul politic al Tiraspolului.*
- *Completarea Deciziei (PESC) 2023/2423 a Consiliului Uniunii Europene cu o listă care să includă persoanele concrete din cadrul structurilor transnistrene care se fac responsabile de violarea drepturilor omului în regiunea transnistreană, inclusiv prin folosirea arbitrară a pretinsei legislații „antiextremism”.*

Aplicarea măsurilor restrictive în raport cu liderii și reprezentanții structurilor transnistrene va contribui la combaterea climatului de impunitate care persistă în regiunea transnistreană timp de peste 30 de ani. O parte dintre reprezentanții structurilor transnistrene care au comis abuzuri folosind „mecanismele antiextremism” în ultimii 2 ani se regăsesc în analiza intitulată „Lista persoanelor responsabile de violarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, publicată de Promo-LEX în martie 2024.

Recomandări adresate Guvernului:

- *Sesizarea sistematică a partenerilor internaționali relevanți în dosarul transnistrean cu privire la cazurile de violare a drepturilor omului comise în regiunea transnistreană, inclusiv cele săvârșite în temeiul pretinsei „legislații antiextremism”.*
- *Promovarea includerii în listele internaționale de sancțiuni și măsuri restrictive a reprezentanților și liderilor structurilor transnistrene responsabili de încălcarea gravă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale.*
- *Informarea locuitorilor regiunii transnistrene despre pașii care pot fi întreprinși pentru a primi suport și protecție, inclusiv atunci când sunt acuzați ilegal pentru comiterea unor „fapte extremiste”. În acest sens, este necesară folosirea mai multor canale și instrumente de comunicare. Informațiile trebuie să facă referire la instituțiile concrete care pot fi sesizate, liniile telefonice care pot fi apelate, precum și serviciile de suport de care ei ar putea beneficia pe malul drept al Nistrului.*

În ultimii ani, Promo-LEX a identificat peste 400 de persoane responsabile de încălcarea drepturilor omului în regiunea transnistreană. Listele cu numele acestor persoane au fost întocmite inclusiv în baza hotărârilor CtEDO. Nicio persoană din cele identificate nu a fost trasă la răspundere pentru faptele săvârșite, fapt ce relevă importanța acestei recomandări.

- Crearea și dezvoltarea unor servicii de suport pentru victimele violărilor drepturilor omului din regiunea transnistreană, inclusiv pentru persoanele care au fost persecutate, intimidare, lipsite de libertate în mod ilegal și torturate pentru pretinse „fapte extremiste”.
- Elaborarea unei strategii privind reformarea și demilitarizarea educației școlare din regiunea transnistreană în cadrul planului de reintegrare a țării, în conformitate cu standardele internaționale și bunele practici din zonele post-conflict.

Recomandarea de față este formulată în contextul în care persoanele acuzate ilegal pentru „instigare la extremism” sau „manifestări extremiste” sunt urmărite, controlate, intimidare și chiar ținute în condiții de detenție inumane. Unele dintre victimele „măsurilor antiextremism” din regiunea transnistreană se refugiază pe malul drept al Nistrului. În calitate de cetățeni și rezidenți ai Republicii Moldova, este imperativ ca aceste victime să aibă acces nediscriminatoriu la serviciile de sprijinire minime prevăzute de standardele internaționale. Accentuăm în mod special importanța asigurării accesului la consiliere informațională; consiliere cu privire la riscurile de victimizare secundară și repetată sau de intimidare și răzbunare, precum și la prevenirea acestora; sprijin psihologic; mediere pe piața muncii; adăposturi sau orice altă cazare provizorie adecvată.

Recomandări adresate organelor procuraturii și de poliție:

- Asigurarea pregătirii personalului din organele de urmărire penală în gestionarea cauzelor legate de infracțiunile comise de structurile transnistrene, inclusiv de violările săvârșite prin utilizarea pretinselor măsuri „antiextremism”.
- Evaluarea modului în care sunt instrumentate cauzele penale ce vizează reclamanți din regiunea transnistreană (inclusiv victime ale „măsurilor antiextremism” folosite abuziv de structurile transnistrene) de către organele de urmărire penală din mun. Bender și raionul Dubăsari. Astfel, se va obține o înțelegere mai aprofundată cu privire la factorii care determină ineficiența investigațiilor penale ce vizează infracțiunile comise în stânga Nistrului și în mun. Bender. Respectiv, vor putea fi realizate mai multe intervenții la nivelul resurselor, competențelor și procedurilor de lucru.
- Asigurarea accesului la materiale informative despre drepturile victimelor din regiunea transnistreană, inclusiv ale celor care suferă în urma persecuțiilor politice, în inspectoratele de poliție și procuraturile teritoriale care se află în Zona de Securitate și în proximitatea regiunii transnistrene.

Această recomandare este formulată în baza Directivei 2012/29/UE, cunoscută și sub denumirea „Directiva privind drepturile victimelor”, care stipulează că accesul la informații pentru victime trebuie să fie garantat la primul contact cu o autoritate competentă.

Pentru o analiză mai cuprinzătoare, accesați documentul de opinie „Radiografia ultimilor 17 ani de „combatere a extremismului” în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, disponibil în limba română.

Documentul a fost elaborat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar oferit de Fundația Soros Moldova și National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în acest document aparțin exclusiv Asociației Promo-LEX și nu pot fi interpretate sub nicio formă ca reflectând opinia și poziția Fundației Soros Moldova și National Endowment for Democracy.